

Nr B 2

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680), m. m.

I anledning av väckta motioner antog 1958 års A-riksdag på hemställan av första lagutskottet (utlåtande nr 13) för sin del ett förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680).

Genom en den 6 juni 1958 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr B 25, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll *dels* meddelat riksdagen, att det av årets förra riksdag antagna förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680) förfallit, enär kyrkomötets samtycke till lagstiftning ej hunnit inhämtas, *dels* föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680)

Härigenom förordnas, att 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

Vill medlem av svenska kyrkan icke längre tillhöra kyrkan, göre anmälan om utträde *personligen* hos pastor i den församling, där han är kyrkobokförd.

Vill medlem av svenska kyrkan icke längre tillhöra kyrkan, göre anmälan om utträde hos pastor i den församling, där han är kyrkobokförd. *Anmälan skall göras personligen eller ock enskilt i egenhändigt undertecknad, av två personer bevitnad handling.*

Inledning

Religionsfrihet innebär enligt nutida uppfattning rätt för envar icke endast att sammansluta sig med andra för religiös gemenskap och verksamhet utan även att ställa sig utanför varje religiös gemenskap. Denna för religionsfriheten grundläggande regel har kommit till uttryck i 4 § *religionsfrihetslagen*. I denna paragrafs första stycke uttalas sålunda, att ingen må vara skyldig tillhöra trossamfund; åtagande i strid mot denna bestämmelse är utan verkan. Av andra stycket i samma paragraf framgår, att med trossamfund åsyftas bl. a. svenska kyrkan.

Om medlemskap i svenska kyrkan stadgas i 6—12 §§.

Endast svensk medborgare eller här i riket bosatt utlänning kan vara medlem av svenska kyrkan (6 §).

I fråga om barns medlemskap i kyrkan är särskilda regler meddelade i 7 och 8 §§. Principen i dessa regler är att barn följer sina föräldrar i fråga om tillhörigheten till kyrkan.

Den som förvärvar svenskt medborgarskap och ej tillhör svenska kyrkan skall enligt 9 §, utan särskild ansökan, anses upptagen i kyrkan, om han är evangelisk-luthersk trosbekännare; dock gäller detta ej, om han hos pastor i den församling, där han är kyrkobokförd, anmält att han icke vill inträda i kyrkan.

Vill någon i annat fall än nu sagts vinna inträde i svenska kyrkan, har han enligt 10 § att göra ansökan hos pastor i den församling, där han är kyrkobokförd. Visar sökanden att han är döpt i svenska kyrkans ordning, skall han upptagas i kyrkan. Detsamma gäller också, om sökanden erhållit den undervisning i kyrkans lära, som med hänsyn till hans ålder och övriga omständigheter bör fordras, och inför pastor avger muntlig försäkran att ansökningen är grundad på allvarliga religiösa skäl.

I fråga om formerna för anmälan om utträde har i 11 § upptagits den bestämmelsen, att om medlem av svenska kyrkan icke längre vill tillhöra kyrkan han skall göra anmälan om utträde personligen hos pastor i den församling, där han är kyrkobokförd.

För den som står under annans vårdnad och ej fyllt aderton år skall enligt 12 § ansökan eller anmälan som avses i 9, 10 eller 11 § göras av vårdnadshavaren. Ansökan eller anmälan för barn som fyllt femton år får göras endast om barnet självt samtyckt därtill. Då ansökan om inträde i svenska kyrkan för den som står under annans vårdnad göres av vårdnadshavaren, äger bestämmelsen i 10 § om muntlig försäkran icke tillämpning.

I förevarande proposition föreslås nu — i enlighet med det beslut, som fattades av årets förra riksdag — att anmälan om utträde även skall kunna göras skriftligen.

Frågans behandling vid 1958 års A-riksdag

Vid denna riksdag förelåg till behandling två likalydande motioner, I: 39 och II: 45, vari hemställdes, att riksdagen ville besluta att 11 § i religionsfrihetslagen erhöles följande lydelse: »Vill medlem av svenska kyrkan icke längre tillhöra kyrkan, göres anmälan om utträde genom personligt besök eller genom av två personer bevitnad skriftlig framställning till pastor i den församling, där han är kyrkobokförd.»

Motionerna behandlades av *första lagutskottet*, som i utlåtande nr 13 hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna måtte för sin del antaga ett förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen av enahanda innehåll som det förevarande proposition innehåller.

I utlåtandet lämnas å s. 2—10 en redogörelse för äldre rätt, förarbetena till religionsfrihetslagen, frågans behandling vid 1953 års riksdag samt innehållet i remissyttranden över motionerna, vartill må hänvisas. Utskottet anförde därefter i sitt yttrande:

Anmälan om utträde ur svenska kyrkan skall enligt 11 § religionsfrihetslagen göras personligen hos pastor i den församling, där den som vill utträda är kyrkobokförd. Såväl vid tillkomsten av lagen som vid 1953 års riksdag har, såsom framgår av den föregående redogörelsen, frågan om formerna för anmälan om utträde ur kyrkan varit föremål för överväganden. Röster har därvid höjts för att utträdesanmälan även borde kunna ske skriftligen med två vittnen. Förslagen i denna riktning har emellertid icke vunnit riksdagens bifall. Genom nu förevarande motioner har frågan väckts på nytt.

Kravet på personligen framförd utträdesanmälan har motiverats främst med att därigenom erhålles garanti för att anmälan bygger på ett fritt avgörande och är allvarligt menad. Det har framförts farhågor för att, därest ett skriftligt anmälningsförfarande tillättes, den enskilde skulle kunna bli utsatt för påtryckningar att, eventuellt tillsammans med andra, underteckna en anmälan om utträde, även då han själv icke kommit fram till ett bestämt personligt ställningstagande.

Såsom skäl för att medge skriftlig form har å andra sidan anförts, att kravet på personlig inställelse är ägnat att försvåra utträdet och därför icke förenligt med en konsekvent genomförd religionsfrihet. Det har sålunda gjorts gällande att risk finns att utträdessökande kan bli utsatt för övertalningsförsök och påtryckningar vid sin inställelse hos pastor. Även eljest har psykologiska faktorer — såsom tröghet, blyghet och hänsyn till vederbörande präst — ävensom praktiska svårigheter, som i många fall till följd av lokala förhållanden eller eljest kan uppkomma för de enskilda, förmenats kunna försvåra utträdet.

När utskottets majoritet år 1953 ställde sig avvisande till tanken att öppna möjlighet till skriftlig utträdesanmälan var ett av skälen härtill att religionsfrihetslagen då varit gällande endast ett år och att några mera omfattande erfarenheter från tillämpningen icke kunnat vinnas. Sedan nämra eu längre tid förflutit är det vid bedömningen av den nu gjorda framställningen i första hand av intresse att erfaras, huru gällande regler om formerna för utträdesanmälan verkat i praktiken.

En väsentlig förutsättning för upprätthållandet av kravet på personlig inställelse vid sådan anmälan måste vara att, såsom ock uttalades redan vid lagens tillkomst, personer som anmäler utträde icke utsättes för övertalningsförsök från pastors sida eller eljest utan egen önskan föranledes att ingå i personligt samtal i anledning av det önskade utträdet. Det förutsattes också att pastor skulle handlägga hithörande ärenden med grannlagenhet och takt och att stiftscheferna skulle övervaka att så skedde. Att missförhållanden i dessa hänseenden förekommit kunde icke konstateras vid 1953 års behandling. De erfarenheter, som därefter gjorts, är emellertid ägnade att ställa spörsmålet i annan belysning. Att döma av vad som anförts av en remissinstans synes stundom handläggning av utträdesärenden icke ha skett med erforderlig takt och grannlagenhet. Det har även från andra håll anförts exempel på missförhållanden i tillämpningen. Sålunda synes på sina håll bl. a. praktiseras den metoden att till person, som inställer sig för att anmäla utträde, överlämnas en tryckt skrift, innehållande bl. a. uttalanden om de följder som ur religiös synpunkt anses vara förknippade med att den utträdande ställer sig utanför kyrkans gemenskap. Den omständigheten att dylika meddelanden icke framföres muntligen kan icke undanskymma att det här rör sig mer eller mindre om övertalning eller propaganda. Under alla förhållanden måste förfarandet för dem som anmäler utträde framkalla obehag, och i den mån metoden blir känd av en större allmänhet kan detta inverka återhållande på de personer som eljest bestämt sig för att utträda ur kyrkan.

I belysning av vad nyss anförts synes det numera föreligga anledning att överväga om ej möjlighet bör öppnas för dem, som så önskar, att i annan form än personligt besök hos pastor anmäla utträde ur kyrkan. Närmast till hands ligger den i motionerna anvisade utvägen att medge ett skriftligt förfarande. En sådan reform skulle helt visst, utom att den ter sig naturlig ur den synpunkten att skriftlig form vid olika slag av anmälningar och liknande åtgärder alltmera vunnit insteg på olika områden, även innebära den fördelen att av lokala och andra förhållanden betingade praktiska olägenheter för vissa enskilda undanröjdes. Att anmälarens underskrift skall bevittnas av två personer måste, om tillika föreskrives att anmälan skall ske enskilt, anses utgöra tillräcklig garanti för att anmälan tillkommit av fri vilja och är allvarligt menad.

Vid utlåtandet var fogade två reservationer. I en av dessa ansåg reservanterna att riksdagen borde i anledning av motionerna begära att förslag i ämnet skulle av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen. Den andra reservationen utmynnade i en hemställan att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Såsom framgår av den föregående redogörelsen antog 1958 års A-riksdag i anledning av väckta motioner och på första lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 13 för sin del förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen. Förslaget innebar att anmälan om utträde ur svenska kyrkan skulle få ske — utom såsom enligt gällande lag vid personligt besök hos vederbörande pastor — enskilt i egenhändigt undertecknad, av två personer bevitnad handling.

Genom förevarande proposition har förslaget oförändrat på nytt förelagts riksdagen till antagande och i samband härmed har i propositionen anmälts, att det av årets förra riksdag antagna förslaget vore jämlikt 87 § regeringsformen att anse som förfallet, enär kyrkomötets samtycke till detsamma ej hunnit inhämtas och lag i ämnet ej kunnat utfärdas före öppnandet av innevarande riksdag.

De skäl för förslagets antagande, som utskottet upptog i sitt förenämnda utlåtande nr 13, äger enligt utskottets mening fortfarande giltighet. Kungl. Maj:t har för sin del icke ifrågasatt ändring i förslaget. Utskottet får därför förorda att förslaget ånyo antages av riksdagen.

På grund härav får utskottet hemställa,

att riksdagen — med bifall till förevarande proposition, nr B 25 — måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680).

Stockholm den 8 juli 1958

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Lindblom, Per Olofsson, Erik Svedberg, Arvidson, Alexanderson och fru Nilsson;

från andra kammaren: herrar Landgren, Hedqvist, fru Boman, herr Fröding, fru Löfqvist, fröken Bergegren, herrar Larsson i Stockholm och Fälldin.

Reservation

av herr *Arvidson*, fru *Boman* och herr *Fröding*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets förmenande har, sedan riksdagen år 1953 tog ställning till denna fråga, skälen för att bibehålla de nuvarande reglerna snarare stärkts än försvagats. Kyrkomötet har sålunda haft och kommer att inom kort ånyo få ta ställning till en kyrklig fråga av högst kontroversiell natur, nämligen frågan om kvinnliga präster. Vilken ställning kyrkomötet än må komma att inta när frågan ånyo skall företas är det tyvärr att befara, att ett mycket stort antal medborgare kommer att känna missnöje och irritation över beslutet. Den nuvarande formen för anmälan av utträde torde då i varje fall kunna bidra till att förekomma oöverlagda massutträden från dessa missnöjdas sida.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande proposition, nr B 25, icke måtte av riksdagen bifallas.
